

לפני טיפול עם התוסף

דיני נטילת ידיים, ובו כ"ג סעיפים.

א ¹ ירחץ ידי ² ויברך: על נטילת ידיים. (הגה: וי"א ³ גם אשר יצר, ⁴ ואפילו לא עשה צרכיו, וכן נהגו) (אבודרהם). מים הפסולים לנטילת ידיים לסעודה, (לקמן ⁵

❖ משנה ברורה ❖

1 ירחץ ידיו וכו' – יש ע"ז שני טעמים הרא"ש כתב לפי שידים של אדם עסקניות הן וא"א שלא יגע בבשר המטונף בלילה לזה תקנו חז"ל ברכה על הנטילה לק"ש ולתפלה והרשב"א כתב לפי שבשחר אחר השינה אנו נעשים כבריה חדשה דכתיב חדשים לבקרים רבה אמונתך צריכין אנו להודות לו יתברך שבראנו לכבודו לשרתו ולברך שמו ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן הברכות שאנו מברכין בכל בוקר לכן גם דבר זה תקנו בשחר להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו. ולהלכה אנו תופסים כשני הטעמים לחומרא לענין נטילה וכדלקמן בזה הסימן. ואם לא בירך ענט"י קודם התפלה שוב לא יברך אחר התפלה לכו"ע [ח"א]:

2 ויברך – ומיד אחר הנטילה יברך וא"צ להמתין על הניגוב וגם הניגוב אין מעכב. ויש מחמירין שלא יברך עד אחר שינגב ידיו דס"ל דאין רוח רעה סר מהידים עד אחר הניגוב וס"ל דאסור לברך בידים שר"ר שורה עליהם אבל דעת הפוסקים אין כן [ארה"ח]. כתב בסדר היום שלא יגע במלבושיו עד שיטול ובגמרא לא משמע כן [מ"א] איתא בברכות דף נ"א אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש משום סכנת מזיקין אלא יטלוהו בעצמו ממקום שהוא שם. ואפילו אותו השמש כבר נטל ידיו. אמרינן בגמרא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום משום כבוד קונו. ובמדינותינו שאין אנו הולכים יחפים א"צ לרחוץ רגליו שחרית [פמ"ג]:

3 גם אשר יצר – הטעם משום דבבוקר נעשה כבריה חדשה וצריכין אנו להודות לו וניתקן ברכת אלקי נשמה ואשר יצר על יצירת הגוף ויש עוד טעמים אחרים עיין באחרונים וכתב הפמ"ג דלפי הטעם דבריה חדשה אם היה ניעור כל הלילה דאז לא נעשה בריה חדשה בבוקר אין יכול לברך אשר יצר אם לא עשה צרכיו. יש אומרים דאם השתין בלילה יוכל לסמוך לענין ברכת אשר יצר על אשר יצר דשחרית וצ"ע לדינא גם פעמים רבות יקרה שבבוקר משתוקק עוד הפעם להטלת מרי רגלים ולא יוכל לחול עוד הברכה אשר יצר דבבוקר ע"ז הטלה דלילה וכדלקמן בסי' ז' במ"ב ס"ק א'. וי"ש יחמיר על עצמו ויטול ידיו וילבש מכנסים או יחגור בשאר דבר להפסיק בין לבו לערוה ויברך אשר יצר. אך יראה בעת הברכה להרחיק מהעביט של המי רגלים ד' אמות אם הוא עומד בחדרו ואם לא היה העביט מיוחד לזה די בהטלת רביעית מים לתוך המי רגלים בכל פעם ופעם שמשתיין:

4 ואפילו וכו' – והרוצה להסתלק מן הספק יזהר לעשות צרכיו תיכף אחר שעירה מים על ידיו ג"פ וכשיצא מבהכ"ס יטול ידיו פעם שניה ויברך אשר יצר ויצא ידי חובה לכו"ע. וטוב יותר שלא יברך אפילו ברכת נט"י עד לאחר נטילה שניה שנוטל אחר יציאתו מבהכ"ס ובפרט אם היה צריך לנקביו בעת נטילה ראשונה שאז בודאי אינו רשאי לברך. והח"א כתב דנכון להמתין מלברך ענט"י עד לאחר

לפני טיפול עם התוסף

סימן ק"ס) כשרים לנטילת ידיים לתפלה, מיהו יש מי שאומר ⁶ דלא מברך ⁷ עלייהו.

ב ⁸ ידקדק ⁹ לערות עליהן מים ¹⁰ ג"פ, להעביר רוח רעה ששורה עליהן.
ג לא יגע בידו, ¹¹ קודם נטילה, לפה ולא לחוטם ולא לאזנים ¹² ולא לעינים.

❖ משינה ברורה ❖

אפילו ברכת נט"י עד לאחר נטילה שניה שנוטל אחר יציאתו מבהכ"ס ובפרט אם היה צריך לנקביו בעת נטילה ראשונה שאז בודאי אינו רשאי לברך. והח"א כתב דנכון להמתין מלברך ענט"י עד לאחר שמנקה עצמו ורוצה להתפלל עי"ש טעמו אח"כ מצאתי בספר מעשה רב שכן היה נוהג הגר"א ז"ל להורוצה להסתלק מן הספק יזהר לעשות צרכיו תיכף אחר שעירה מים על ידיו ג"פ וכשיצא מבהכ"ס יטול ידיו פעם שניה ויברך אשר יצר ויצא ידי חובה לכו"ע. וטוב יותר שלא יברך אפילו ברכת נט"י עד לאחר נטילה שניה שנוטל אחר יציאתו מבהכ"ס ובפרט אם היה צריך לנקביו בעת נטילה ראשונה שאז בודאי אינו רשאי לברך. והח"א כתב דנכון להמתין מלברך ענט"י עד לאחר שמנקה עצמו ורוצה להתפלל עי"ש טעמו אח"כ מצאתי בספר מעשה רב שכן היה נוהג הגר"א ז"ל

5 סימן ק"ס – דהיינו מים שנשנתו מראיהן או נעשו בהם מלאכה או מלוחים או סרוחים שאין הכלב יכול לשתות מהם ומשו"ה ראויים לתפלה דכאן לא צריך רק משום נקיות בעלמא:

6 דלא מברך – ר"ל על נטילת ידיים רק על נקיות ידיים:

7 עלייהו – והאחרונים הכריעו דיוכל לברך על נטילת ידיים ועיין לקמן בסעיף ז' ובמ"ב ס"ק ט"ז:

8 ידקדק – כי חוץ מהטעמים הנזכרים בסק"א שצריך ליטול ידיו לתפלה צריך ליטול גם משום רוח רעה השורה על הידים אך היכא דהנטילה הוא משום רוח רעה לבד לא היו מתקנים ע"ז ברכה לכן אנו צריכים גם לטעמים הנ"ל:

9 לערות עליהן – ויטלם לכתחילה עד פרק הזרוע ואם אין לו מים די עד קשרי אצבעותיו. וצריך לפשוט הכפות כמי שרוצה לקבל דבר ויגביהם כנגד הראש. גם טוב להדיח פיו ובתענית צבור לא ידיח:

10 ג"פ – ואפילו שופך הרבה בפעם אחד אינו מועיל כי אין הרוח הולך אלא בג' פעמים דהיינו פ"א על יד ימין ואח"כ על יד שמאל עד ג"פ בסירוגין ובספר מעשה רב כתב ד' פעמים ג"פ להעביר רוח רעה והד' להעביר המים שנטמאו. צריך להזהיר לנשים שיזהרו בנט"י ג"פ בסירוגין כמו האנשים וגם כי הם מתקנות המאכלים שלא יטמאום בידיהם גם יש לזהר שהקטנים יטלו ידיהם בשחרית כי נוגעים במאכל. ובנגיעת עכו"ם במאכלים בלא נט"י אין לחוש דלא מקבלי טומאה:

11 קודם נטילה – מפני שהרוח רעה השורה על הידים יוכל להזיק לאלו האיברים:

12 ולא לעינים – ויש לזהר אפילו ע"ג עיניו מבחוץ אם אפשר לו:

לפני טיפול עם התוסף

ד ¹³ אפילו מי שנטל ידיו לא ימשמש בפי הטבעת תמיד, מפני שמביאתו לידי תחתוניות; לא יגע במקום הקזה, שמשמוש היד מזיק לחבורה.

ה לא יגע בגיגית שכר, שמשמוש היד ¹⁴ מפסיד השכר.

ו ¹⁵ אין צריך רביעית לנטילת ידים לתפלה.

ז טוב להקפיד בנטילת ידים שחרית בכל הדברים המעכבים בנטילת ידים לסעודה. הגה: מיהו ¹⁶ אינו מעכב, ¹⁷ לא כלי ולא כח גברא ושאר הדברים הפוסלים בנטילת הסעודה (מרדכי ריש פ' אלו דברים; תשובת רשב"א סי' קצ"א).

ח נטילת ידים שחרית, אין נוטלים על גבי ¹⁸ קרקע, אלא לתוך ¹⁹ כלי.

ט מים של נטילת ידים שחרית, אסור ליהנות ²⁰ מהם, ולא ישפכם בבית ולא במקום שעוברים שם ²¹ בני אדם.

י נוטל כלי של מים ביד ימינו, ²² ונותנו ליד שמאלו, כדי שיריק מים על ימינו תחילה.

❖ משנה ברורה ❖

13 אפילו וכו' – וקודם נטילה יש אוסרין מליגע בפי הטבעת אפילו במקרה וכן לאמה במקום הנקב אפילו אם הוא נשוי וכן כה"ג במקום נקב הקזה כי אז יוכל הרוח רעה להזיק לכל נקב שבגוף:

14 מפסיד השכר – ואם נגע במאכל קודם שנטל ידיו אין לאסור המאכל ע"ז אבל לכתחילה מאוד יש ליזהר שלא ליגע אז בשום מאכל ואם נגע באוכל ידיחנו ג"פ. וכן אין לשתות עשן טבא"ק קודם נט"י:

15 אין צריך – ר"ל דיעבד אין מעכב הברכה ומברך על נטילת ידים אבל לכתחילה טוב להקפיד שיהיה לו ג"כ רביעית וכמו שכתב בסעיף שאחר זה דקאי גם על שיהיה לו רביעית וכמו שכתבו האחרונים:

16 אינו מעכב – ר"ל דיעבד לענין הברכה ויוכל לברך ענט"י או אפילו לכתחלה היכא דאי אפשר בענין אחר אבל היכא דאפשר טוב להקפיד:

17 לא כלי וכו' – ר"ל דמהני אף להעביר רוח רעה ולכן אם אין לו כלי שלם מותר ליטול מכלי נקוב וכן מפלו"מף אף שאין כאן כח גברא כמבואר לקמן בהלכות נט"י אבל אם שכשך ידיו במים לא מהני לרוח רעה וכדלקמן:

18 קרקע – ואפילו ע"ג קיסמים אסור מפני שרוח רעה שורה עליהם:

19 כלי – וטוב שיניח שני כלים מראשותיו אחד מלא ואחד ריקן:

20 מהם – ע"כ לא יתנם לפני בהמתו:

21 בני אדם – כי יוכלו להנזק ע"י הרוח רעה. וישפכם במקום מדרון או בעפר תיחוח:

22 ונותנו – כדי שיתגבר ימין שהוא חסד על שמאל שהוא דין. וגם באיטר אזלינן בתר ימין דעלמא:

לפני טיפול עם התוסף

יא ²³ לא יטול ²⁴ ממי שלא נטל ידיו שחרית.
יב אם שכשך ידיו לתוך כלי של מים, עלתה לו נטילה ²⁵ לק"ש ולתפלה,
²⁶ אבל לא לרוח רעה שעליהן; אם שכשך ידיו בשלש מימות מחולפים,
יש להסתפק אם עלתה לו להעביר רוח רעה שעליהן.
יג אם היה נעור ²⁷ כל הלילה, יש להסתפק אם צריך ליטול ידיו שחרית,
²⁸ להתפלל ולהעביר רוח רעה מידיו. הגה: ²⁹ ויטלם ³⁰ בלא ברכה (הרא"ש כלל
ד' ורשב"א סי' קצ"א).

❖ משנה ברורה ❖

²³ לא יטול – ר"ל לשפוך לו על ידיו אבל להביא לו מים מותר:
²⁴ ממי שלא וכו' – ובנטילה לאכילה רשאי ליטול ממי שלא נטל ידיו:
²⁵ לק"ש ולתפלה – ויוכל לברך על נטילת ידים דאמרינן בכיור ורחצו ממנו ולא בתוכו הא בעלמא
אפילו בתוכו אבל להעביר הרוח רעה בעי עירוי ג"פ דוקא ושכשוך בכלי אפילו ק' פעמים לא חשיב
אלא אחד שמיד נטמא המים והויין כמו שופכין ומשום הכי נסתפק אח"כ במימות מחולפים דאפשר
דלאו דוקא עירוי בעינן להעביר רוח רעה ואפילו רחיצה סגי או דבעינן דוקא עירוי מכלי על ידיו.
וכתב הפמ"ג דלפ"ז אם תחב ידו בנהר ג"פ או בשלג המונח על הארץ בשלשה מקומות מחולפים
אפ"ה לא מהני רק לתפלה ויוכל לברך ענט"י אבל ספק אם מהני להעביר רוח רעה דאולי בעינן לזה
עירוי מכלי והארה"ח ולבושי שרד פסקו דבנהר וכן בשלג ובמי מקוה מהני אף להעביר רוח רעה
ואפילו אין בהם ארבעים סאה ועי"ש עוד בארה"ח:
²⁶ אבל לא וכו' – ע"כ יראה ליטול פעם שנית מן כלי אפילו אחר התפלה:
²⁷ כל הלילה – ואם ישן במקצתה לכו"ע צריך ליטול ידיו בבוקר כדין והוא שישן שינת קבע על
מיטתו ומשום דסתם ידים עסקניות הן ובודאי נגע במקום מטונף אבל אם ישן שינת ארעי להרא"ש
דינו בזה כאלו לא ישן כלל:
²⁸ להתפלל ולהעביר – דהיינו לתפלה יש ספק אם הטעם של נט"י שחרית כהרשב"א לעיל במ"ב
סק"א וא"כ אף על גב דהשתא לא נעשה בריה חדשה לא פלוג רבנן וצריך נטילה או שמא עיקר
הטעם כהרא"ש שם ובניעור ולא נגע במקום מטונף א"צ נטילה. ולהעביר הרוח רעה יש ג"כ ספק
אם בעלמא השינה גורם הרוח רעה וא"כ אפילו ישן ביום שורה ר"ר וצריך ליטול ידיו וניעור בלילה
א"צ ליטול ידיו או הלילה גורם הרוח רעה וא"כ יהיה הדין בהיפוך:
²⁹ ויטלם – ר"ל ג"פ מחמת ספק וכן בשני הסעיפים שאחר זה:
³⁰ בלא ברכה – יש מהאחרונים שחולקין על הכרעת הרמ"א בזה וסוברים דצריך לברך ויש
שמסכימים עמו וכ"ז בלא עשה צרכיו אבל אם עשה צרכיו קודם התפלה הסכמת אחרונים דבזה
צריך ליטול ידיו ולברך. וכן נכון לעשות לכתחילה במי שניעור כל הלילה כגון בליל שבועות יעשה
צרכיו או יטיל מים וישפשף שאז לכו"ע יתחייב לברך ויברך ענט"י ואשר יצר:

לפני טיפול עם התוסף

יד השכים קודם עמוד השחר, ונטל ידיו, יש להסתפק אם צריך ליטול ידיו פעם אחרת, ³¹ כשיאור היום, ³² להעביר רוח רעה השורה על הידים. (הגה: ויטלם ³³ בלא ברכה).

טו ישן ביום, ³⁴ יש להסתפק אם צריך לערות מים עליהם ג"פ, (ויטלם בלא ברכה).

טז דוד היה נזהר שלא לישן ³⁵ שיתין נשמינ, (פי' ששים נשימות), כדי שלא יטעום טעם מיתה. הגה: ובגמרא, פרק הישן, משמע ³⁶ דדוקא ביום היה נזהר. (דברי עצמו, ועיין בב"י).

יז יש נוהגין לרחוץ פיהם שחרית, ³⁷ מפני הרירים שבתוך הפה.

❖ משינה ברורה ❖

31 כשיאור היום – כי י"א דבעמוד השחר חוזר הר"ר לשרות פעם שנית:

32 להעביר וכו' – הכא לא נקט להתפלל כמש"כ סעיף י"ג דודאי משום תפלה אין צריך בזה עוד הפעם ליטול ידים ואפילו אם חזר וישן פעם שנית קודם עמוד השחר דבזה בודאי צריך משום רוח רעה עוד הפעם ליטול ידים מ"מ אין יכול לברך ענט"י ואפילו אם השינה היתה שינת קבע דאנו חוששין לשיטת הרשב"א דס"ל דטעם הנטילה משום דבבוקר נעשה בריה חדשה ופ"א נעשה האדם בריה חדשה ולא שתי פעמים ומשום רוח רעה בלבד לא תקנו ברכה:

33 בלא ברכה – הנה נראה דאפילו אם בפעם הראשון כשנטל ידיו לא בירך ענט"י מ"מ לא יברך עתה דאידך יאמר וציונו ענט"י הלא כבר יצא ידי חובת הנטילה לתפלה לדעת הרא"ש כמבואר בב"י וכה"ג כתב לעיל בשערי תשובה סק"ד ומ"מ הנכון שיביא עצמו לידי חיוב ברכה דהיינו שיעשה צרכיו קודם התפלה ויתחייב לברך ענט"י וכנ"ל בסק"ד בשם הח"א:

34 יש להסתפק – אי לילה גורם לרוח הטומאה או שינה גורם ודוקא הישן שיתין נשמי אבל פחות מזה אין ר"ר שורה ואפי' בלילה:

35 שיתין נשמי – ר"ל רצופין אלא היה מתנמנם כמה פעמים פחות משיתין נשמי עד חצות לילה ומחצות ואילך היה מתגבר כארי:

36 דדוקא ביום – השיגו עליו האחרונים דלא נמצא שם כן בגמרא רק על האמוראים אבל דוד בעצמו גם בלילה היה נזהר ונ"מ כ"ז לידן שבעל נפש יחמיר עכ"פ ביום. ואין שבת בכלל זה. ועיין לקמן בסימן רל"א ס"א דאם א"א לו ללמוד בלא שינת הצהרים מותר לישן מעט אבל לא יאריך בה עיין שם ועיי"ש עוד שגם זה לא תהיה כונתו להנאת עצמו רק לעבודתו יתברך. ועיין במחצית השקל שכתב דענין השינה ביום תלוי לפי מה שהוא אדם וכפי הצורך לעבודתו ית':

37 מפני הרירים – כי צריך להזכיר את השם הגדול בקדושה ובטהרה [ב"י] ואם הוא איסטניס ואינו רוצה להכניס המים לפיו מפני שאינם זכים וצחים אין מעכב מלברך [לבבוש]:

לפני טיפול עם התוסף

יח אלו דברים ³⁸ צריכין נטילה ³⁹ במים: הקם מהמטה; ⁴⁰ והיוצא מבית הכסא ומבית המרחץ; והנוטל צפרניו; והחולץ ⁴¹ מנעליו; והנוגע ברגליו; והחופף ראשו. וי"א אף ההולך ⁴² בין המתים; ומי שנגע ⁴³ במת; ומי שמפליא ⁴⁴ כליו; והמשמש מטתו; והנוגע ⁴⁵ בכנה; והנוגע בגופו ⁴⁶ בידו. ומי שעשה אחת מכל אלו ולא נטל, אם תלמיד חכם הוא, תלמודו משתכח; ואם אינו תלמיד חכם, ⁴⁷ יוצא מדעתו.

יט המקיז ⁴⁸ דם מהכתפים, ולא נטל ידיו, מפחד ז' ימים. המגלח, ולא נטל ידיו, מפחד ג' ימים. הנוטל צפרניו, ולא נטל ידיו, מפחד יום אחד ואינו יודע ממה מפחד.

❖ משינה ברורה ❖

- 38** צריכים נטילה – להסיר רוח רעה השורה עי"ז ע"כ ימהר ליטול תיכף. והנטילה תהיה עד הפרק ועכ"פ עד סוף קשרי אצבעותיו אבל אם ליכלך ידו בטיט וברפש דאין בו משום רוח רעה א"צ רק לקנח מקום המלוכלך בלבד ודי. ולענין תפלה יבואר לקמן בסימן צ"ב עי"ש בבה"ל:
- 39** במים – אף דלתפלה וכ"ש לתורה די אחר כל אלו בנקיון בעלמא וכדלקמן בסעיף כ"ב דמיירי בקם מן המטה וכ"ש באינד מ"מ להסתלק רוח רעה צריך דוקא מים ועיין לקמן בס"ק מ"א. וא"צ ג' פעמים כ"א בקם מן המטה ויש מחמירין בהולך בין המתים ומשמש מיטתו דבעינן ג"כ ג"פ. ובספר היכל הקודש מחמיר ביוצא מבהכ"ס ג"פ ובמ"א סימן ז' סתר דבריו:
- 40** והיוצא מבהכ"ס – אפילו לא עשה צרכיו וכן מבית המרחץ אפילו לא רחץ שם ומשום רי"ר ששורה באלו המקומות:
- 41** מנעליו – משום שנוגע בידיו בעת החליצה אבל בלא נגע בהם א"צ נטילה והחולץ מנעליו ונוגע ברגליו וחופף ראשו אינו משום רוח רעה רק משום נקיות עי"כ א"צ למהר ליטול ידיו תיכף משא"כ באינד דמשום רי"ר וכנ"ל בס"ק ל"ח:
- 42** בין המתים – בבית הקברות וכתב מהרי"ל סי' כ"ג שיש ליטול קודם שיתפלל על הקברות ורוחצין שנית בשושו לחצר בה"ק שרוחות רעות מלוין החוירין. ויש נוהגין אז לרחוץ גם הפנים:
- 43** במת – ואפילו מי שנכנס אצל מת אחד או שהלך ללותו נוהגין בנטילה. ונהגו להקפיד אם יכנס אדם לבית אחר קודם שירחץ ומנהג אבותינו תורה היא [רמ"א יו"ד שע"ו]:
- 44** כליו – אפילו לא נגע בכנה שלא מצא:
- 45** בכנה – ובפרעוש אפשר דדי בנקיון בעלמא:
- 46** בידו – במקומות המטונפות שיש בהם מלמולי זיעה:
- 47 יוצא מדעתו – עיין בא"ר דר"ל דנתלבש בו רוח שטות ועי"ז יוכל לבוא אח"כ לעבירה וכמאמרם דאין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות:**
- 48** דם מהכתפים – ואפשר עלוקה [שקורין פייווקע"ס] או ביינקע"ס ג"כ צריך ליטול וטוב להחמיר:

לפני טיפול עם התוסף

כ הרוחץ פניו ולא נגבם יפה, פניו מתבקעות או עולה בהן שחין, ורפואתו לרחוץ הרבה במי סילקא.

כא צריך ליזהר ⁴⁹ בתפלה או באכילה (ועיין לקמן ⁵⁰ סי' צ"ב סעי' ו' ⁵¹ וסי' קס"ד), שלא ליגע בשוק וירך ובמקומות המכוסים באדם, לפי שיש שם ⁵² מלמולי זיעה (מלמולי זיעה, פירוש: זוהמא, כעין שעורים קטנים). וכן שלא לחכך בראשו. אבל מקומות המגולים בראשו ⁵³ ובפניו, ובמקום המגולה ⁵⁴ שבזרועותיו, אין להקפיד.

❖ משנה ברורה ❖

49 בתפילה – וה"ה בשעה שהוא עוסק בתורה [בסימן צ"ב ס"ז בהג"ה]:

50 סי' צ"ב ס"ו – דנתבאר שם שאם עומד בתפלה ונזכר שנגע במקום מטונף די בנקיון עפר או שמחכך ידיו בכותל דמה יעשה באמצע תפלה. ומיהו אם עומד עדיין בק"ש או בפסוקי דזמרה צריך לילך וליטול ידיו:

51 וסי' קס"ד – דשם נתבאר שאם עבר ונגע בתוך הסעודה צריך ליטול ידיו שנית כדין אך לענין ברכת ענט"י הסכמת רוב האחרונים שלא לחזור ולברך ע"ש במ"ב:

52 מלמולי זיעה – עיין ביו"ד סי' קי"ו דצריך ליזהר מזיעה דכל זיעה סם המות חוץ מזיעת הפנים וסימן לדבר בזיעת אפיד תאכל לחם:

53 ובפניו – וכן בצוארו עד החזה [ב"י] וכתב במחצית השקל דזה תלוי לפי מנהג המקומות אם הדרך להיות מגולה שם:

54 שבזרועותיו – עד הפרק הנקרא (אייל"ץ בויג"ן). וכן אם הולך יחף ברגליו אפשר דהוי בכלל המקומות המגולין [פמ"ג בסי' צ"ב]:

לפני טיפול עם התוסף

כב ⁵⁵ אם אין לו מים, ⁵⁶ יקנח ידיו בצרור או ⁵⁷ בעפר או בכל מידי דמנקי, ויברך: על ⁵⁸ נקיות ידים, ויועיל לתפלה, אבל לא להעביר רוח רעה שעליהן.

כג לא תיקנו נטילת ידים, אלא לק"ש ולתפלה, אבל ברכות דשחרית יכול לברך ⁵⁹ קודם נטילה, אא"כ הוא ישן על מטתו ⁶⁰ ערום, שאז אסור להזכיר את השם עד ⁶¹ שינקה אותם.

❖ מְשֻׁנָּה בְּרוּרָה ❖

55 אם אין וכו' – ואם יש לו מים צריך ליטול אפילו לתפלת מנחה וערבית אפילו אם אינו יודע להן שום לכלוד. והנטילה יהיה בלא ברכה כי לא תקנו ברכה כ"א בשחרית וכדאיתא בסימן ז' ס"א. ואם אין לו מים י"א דינו כהכא דינקה בכל מידי דמנקי פן מודבק בהם איזה דבר מאוס או זוהמא ועיין לקמן בסי' צ"ב וברל"ג במשנה ברורה:

56 יקנח ידיו – ואפילו היו מלוכלכים בודאי כגון שעשה צרכיו וקינח ג"כ מהני ועיין לקמן בסי' צ"ב כמה צריך לחזור אחר מים:

57 בעפר – או שישפשף בטלית יבש. ודע דנקיון כיון שהוא עומד במקום מים צריך לנקות כל היד בין גבו ובין תוכו עד הפרק ובדיעבד די עד סוף קשרי אצבעותיו אבל לא כמו שנוהגין איזה אנשים שמנקין רק ראשי אצבעותיהן:

58 נקיות ידים – י"א דגם בזה מברכין ענט"י ומ"מ כל האחרונים לא זזו מפסק השו"ע:

59 קודם נטילה – דסתם ידים דהיינו שאינו יודע אם הם מלוכלכים אינן פסולות לברכה וכ"ש לד"ת דהרי מברכין על הפירות וא"צ נט"י:

60 ערום – שאז מסתמא ידיו מטונפות בנגיעת בית הסתרים. ומלבושים שלנו שבית הצואר פתוח אפילו אם ישן במלבושים מסתמא ידיו מטונפות כי דרכו לחכך בגופו במקום זיעה. ודוקא אם ישן שינת קבע אבל בשינת עראי אין חזקתו שנגע ודינן כסתם ידים דכשרים לת"ת ולברכה רק לתפלה:

61 שינקה אותם – בצרורות ובכל מידי דמנקי. וה"ה לתורה אסור בלא נקיון. ועיין בפמ"ג שכתב דאפילו אם יש לו מים מ"מ די לברכות ולתורה בניקיון בעלמא וכן משמע בביאורי הגר"א ורק משום כדי להעביר רוח רעה בעינו מים ובשע"ת בשם הזוהר כתב דלא יברך בלי נט"י וראוי להחמיר ביש לו מים. ועיין לקמן בסימן ס"ב סק"ח במשנה ברורה:

אחרי הטיפול עם התוסף

הערות רצופות, ללא רווחים מיותרים בין הטקסט העליון להערות

דיני נטילת ידיים, וכו' כ"ג מעיפים.

א * ירחץ ידיו ב יברך: על נטילת ידיים. (הגה: וי"א ג גם אשר יצר, ד ואפילו

❖ משינה ברורה ❖

א. ירחץ ידיו וכו' – יש ע"ז שני טעמים הרא"ש כתב לפי שידיים של אדם עסקניות הן וא"א שלא יגע בבשר המטונף בלילה לזה תקנו חז"ל ברכה על הנטילה לק"ש ולתפלה והרשב"א כתב לפי שבשחר אחר השינה אנו נעשים כבריה חדשה דכתיב חדשים לבקרים רבה אמונתך צריכין אנו להודות לו יתברך שבראנו לכבודו לשרתו ולברך שמו ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן הברכות שאנו מברכין בכל בוקר לכן גם דבר זה תקנו בשחר להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו. ולהלכה אנו תופסים כשני הטעמים לחומרא לענין נטילה וכדלקמן בזה הסימן. ואם לא בירך ענט"י קודם התפלה שוב לא יברך אחר התפלה לכו"ע [ח"א]: ב. ויברך – ומיד אחר הנטילה יברך וא"צ להמתין על הניגוב וגם הניגוב אין מעכב. ויש מחמירין שלא יברך עד אחר שינגב ידיו דס"ל דאין רוח רעה סר מהידים עד אחר הניגוב וס"ל דאסור לברך בידים שר"ר שורה עליהם אבל דעת הפוסקים אין כן [ארה"ח]. כתב בסדר היום שלא יגע במלבושו עד שיטול ובגמרא לא משמע כן [מ"א] איתא בברכות דף נ"א אל תטול חלוקה שחרית מיד השמש ותלבש משום סכנת מזיקין אלא יטלוהו בעצמו ממקום שהוא שם. ואפילו אותו השמש כבר נטל ידיו. אמרינן בגמרא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום משום כבוד קונו. ובמדיניותנו שאין אנו הולכים יחפים א"צ לרחוץ רגליו שחרית [פמ"ג]: ג. גם אשר יצר – הטעם משום דבבוקר נעשה כבריה חדשה וצריכין אנו להודות לו וניתקן ברכת אלקי נשמה ואשר יצר על יצירת הגוף ויש עוד טעמים אחרים עיין באחרונים וכתב הפמ"ג דלפי הטעם דבריה חדשה אם היה ניעור כל הלילה דאז לא נעשה בריה חדשה בבוקר אין יכול לברך אשר יצר אם לא עשה צרכיו. יש אומרים דאם השתין בלילה יוכל לסמוך לענין ברכת אשר יצר על אשר יצר דשחרית וצ"ע לדינא גם פעמים רבות יקרה שבבוקר משתוקק עוד הפעם להטיל מי רגלים ולא יוכל לחול עוד הברכה אשר יצר דבבוקר ע"ז הטלה דלילה וכדלקמן בס' ז' במ"ב ס"ק א'. וי"ש יחמיר על עצמו ויטול ידיו וילבוש מכנסים או יחגור בשאר דבר להפסיק בין לבו לערוה ויברך אשר יצר. אך יראה בעת הברכה להרחיק מהעביט של המי רגלים ד' אמות אם הוא עומד בחדרו ואם לא היה העביט מיוחד לזה די בהטלת רביעית מים לתוך המי רגלים בכל פעם ופעם שמשתיין: ד. ואפילו וכו' – והרצא להסתלק מן הספק יזהר לעשות צרכיו תיכף אחר שעירה מים על ידיו ג"פ וכשיצא מבהכ"ס יטול ידיו פעם שניה ויברך אשר יצר ויצא ידי חובה לכו"ע. וטוב יותר שלא יברך אפילו ברכת נט"י עד לאחר נטילה שניה שנוטל אחר יציאתו מבהכ"ס ובפרט אם היה צריך לנקביו בעת נטילה ראשונה שאז בודאי אינו רשאי לברך. והח"א כתב דנכון להמתין מלברך ענט"י עד לאחר שמנקה עצמו ורוצה להתפלל עי"ש טעמו אח"כ מצאתי בספר מעשה רב שכן היה נוהג הגר"א ז"ל ועיין בבה"ל: והרצא להסתלק מן הספק יזהר לעשות צרכיו תיכף אחר שעירה מים על ידיו ג"פ וכשיצא מבהכ"ס יטול ידיו פעם שניה ויברך אשר יצר ויצא ידי

אחרי הטיפול עם התוסף

הערות רצופות, ללא רווחים מיותרים בין הטקסט העליון להערות

לא עשה צרכיו, וכן נהגו) (אבודרהם). מים הפסולים לנטילת ידיים לסעודה, (לקמן ה' סימן ק"ס) כשרים לנטילת ידיים לתפלה, מיהו יש מי שאומר י' דלא מברך ז' עליהו.

ב ה' ידקדק ז' לערות עליהן מים י' ג"פ, להעביר רוח רעה ששורה עליהן. **ג** לא יגע בידו, י"א קודם נטילה, לפה ולא לחוטם ולא לאזנים י"ב ולא לעינים.

ד י"א אפילו מי שנטל ידיו לא ימשמש בפי הטבעת תמיד, מפני שמביאתו לידי תחתוניות; לא יגע במקום הקזה, שמשמוש היד מזיק לחבורה. **ה** לא יגע בגיגית שכר, שמשמוש היד י"א מפסיד השכר.

❖ מושנה ברורה ❖

ז' להורצה להסתלק מן הספק יזהר לעשות צרכיו תיכף אחר שעירה מים על ידיו ג"פ וכשיצא מבהכ"ס יטול ידיו פעם שניה ויברך אשר יצר ויצא ידי חובה לכו"ע. וטוב יותר שלא יברך אפילו ברכת נט"י עד לאחר נטילה שניה שנוטל אחר יציאתו מבהכ"ס ובפרט אם היה צריך לנקבו בעת נטילה ראשונה שאז בודאי אינו רשאי לברך. והח"א כתב דנכון להמתין מלברך ענט"י עד לאחר שמנקה עצמו ורוצה להתפלל עי"ש טעמו אח"כ מצאתי בספר מעשה רב שכן היה נוהג הגר"א ז"ל. ה' סימן ק"ס – דהיינו מים שנשתנו מראיהן או נעשו בהם מלאכה או מלוחים או סרוחים שאין הכלב יכול לשתות מהם ומשו"ה ראויים לתפלה דכאן לא צריך רק משום נקיות בעלמא: ז. דלא מברך – ר"ל על נטילת ידיים רק על נקיות ידיים: ז. עליהו – והאחרונים הכריעו דיוכל לברך על נטילת ידיים ועיין לקמן בסעיף ז' ובמ"ב ס"ק ט"ז: ח. ידקדק – כי חוץ מהטעמים הנזכרים בסק"א שצריך ליטול ידיו לתפלה צריך ליטול גם משום רוח רעה השורה על הידים אך היכא דהנטילה הוא משום רוח רעה לבד לא היו מתקנים ע"ז ברכה לכן אנו צריכים גם לטעמים הנ"ל: ט. לערות עליהן – ויטלם לכתחילה עד פרק הזרוע ואם אין לו מים די עד קשרי אצבעותיו. וצריך לפשוט הכפות כמי שרוצה לקבל דבר ויגביהם כנגד הראש. גם טוב להדיח פיו ובעניית צבור לא ידיח: י. ג"פ – ואפילו שופך הרבה בפעם אחד אינו מועיל כי אין הרוח הולך אלא בג' פעמים דהיינו פ"א על יד ימין ואח"כ על יד שמאל עד ג"פ בסירוגין ובספר מעשה רב כתב ד' פעמים ג"פ להעביר רוח רעה וחד' להעביר המים שנטמאו. צריך להזהיר לנשים שיהיו בנט"י ג"פ בסירוגין כמו האנשים וגם כי הם מתקנות המאכלים שלא יטמאום בידיהם גם יש לזהר שהקטנים יטלו ידיהם בשחרית כי נווגעים במאכל. ובנגיעת עכו"ם במאכלים בלא נט"י אין לחוש דלא מקבלי טומאה: י"א. קודם נטילה – מפני שהרוח רעה השורה על הידים יוכל להזיק לאלו האיברים: י"ב. ולא לעינים – ויש לזהר אפילו ע"ג עיניו מבחוץ אם אפשר לו: י"ג. אפילו וכו' – וקודם נטילה יש אוסרין מליגע בפי הטבעת אפילו במקרה וכן לאמה במקום הנקב אפילו אם הוא נשוי וכן כה"ג במקום נקב הקזה כי אז יוכל הרוח רעה להזיק לכל נקב שבגוף: י"ד. מפסיד השכר

אחרי הטיפול עם התוסף

הערות רצופות, ללא רווחים מיותרים בין הטקסט העליון להערות

ו טו אין צריך רביעית לנטילת ידים לתפלה.
ז טוב להקפיד בנטילת ידים שחרית בכל הדברים המעכבים בנטילת ידים לסעודה. הגה: מיהו טו אינו מעכב, יז לא כלי ולא כח גברא ושאר הדברים הפוסלים בנטילת הסעודה (מרדכי ריש פ' אלו דברים; תשובת רשב"א סי' קצ"א).
ח נטילת ידים שחרית, אין נוטלים על גבי יח קרקע, אלא לתוך יט כלי.
ט מים של נטילת ידים שחרית, אסור ליהנות ב מהם, ולא ישפכם בבית ולא במקום שעוברים שם כא בני אדם.
י נוטל כלי של מים ביד ימינו, כב ונותנו ליד שמאלו, כדי שיריק מים על ימינו תחילה.

יא כג לא יטול כד ממי שלא נטל ידיו שחרית.
יב אם שכשך ידיו לתוך כלי של מים, עלתה לו נטילה כה לק"ש ולתפלה,

❖ משינה ברורה ❖

– ואם נגע במאכל קודם שנטל ידיו אין לאסור המאכל עי"ז אבל לכתחילה מאוד יש לזהר שלא ליגע אז בשום מאכל ואם נגע באוכל ידחנו ג"פ. וכן אין לשתות עשן טבא"ק קודם נט"י: טו. אין צריך – ר"ל דיעבד אין מעכב הברכה ומברך על נטילת ידים אבל לכתחילה טוב להקפיד שיהיה לו ג"כ רביעית וכמו שכתב בסעיף שאחר זה דקאי גם על שיהיה לו רביעית וכמו שכתבו האחרונים: טז. אינו מעכב – ר"ל דיעבד לענין הברכה ויוכל לברך ענט"י או אפילו לכתחלה היכא דאי אפשר בענין אחר אבל היכא דאפשר טוב להקפיד: יז. לא כלי וכו' – ר"ל דמהני אף להעביר רוח רעה ולכן אם אין לו כלי שלם מותר ליטול מכלי נקוב וכן מפלו"מף אף שאין כאן כח גברא כמבואר לקמן בהלכות נט"י אבל אם שכשך ידיו במים לא מהני לרוח רעה וכדלקמן: יח. קרקע – ואפילו ע"ג קיסמים אסור מפני שרוח רעה שורה עליהם: יט. כלי – וטוב שיניח שני כלים מראשותיו אחד מלא ואחד ריקן: כ. מהם – ע"כ לא יתנם לפני בהמתו: כא. בני אדם – כי יוכלו להנזק ע"י הרוח רעה. וישפכם במקום מדרון או בעפר תיחוח: כב. ונותנו – כדי שיתגבר ימין שהוא חסד על שמאל שהוא דין. וגם באיטר אזלינן בתר ימין דעלמא: כג. לא יטול – ר"ל לשפוך לו על ידיו אבל להביא לו מים מותר: כד. ממי שלא וכו' – ובנטילה לאכילה רשאי ליטול ממי שלא נטל ידיו: כה. לק"ש ולתפלה – ויוכל לברך על נטילת ידים דאמרינן בכיור ורחצו ממנו ולא בתוכו הא בעלמא אפילו בתוכו אבל להעביר הרוח רעה בעי עירוי ג"פ דוקא ושכשוך בכלי אפילו ק' פעמים לא חשיב אלא אחד שמיד נטמאו המים והויין כמו שופכין ומשום הכי נסתפק אח"כ במימות מחולפים דאפשר דלא דוקא עירוי בעינן להעביר רוח רעה ואפילו רחיצה סגי או דבעינן דוקא עירוי מכלי על ידיו. וכתב הפמ"ג דלפ"ז אם תחב ידו בנהר ג"פ או בשלג המונח על הארץ בשלשה מקומות מחולפים אפ"ה לא מהני רק לתפלה

אחרי הטיפול עם התוסף

הערות רצופות, ללא רווחים מיותרים בין הטקסט העליון להערות

בִּי אַבֵּל לֹא לְרוּחַ רָעָה שְׁעָלִיָּהֵן; אִם שִׁכְשַׁךְ יָדָיו בְּשֵׁלֶשׁ מִיָּמוֹת מַחֻלָּפִים, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם עָלְתָה לוֹ לְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה שְׁעָלִיָּהֵן.

יֵג אִם הִיָּה נֶעוּר בִּי כָּל הַלַּיְלָה, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם צָרִיךְ לִיטוֹל יָדָיו שַׁחֲרִית, בִּי לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה מִיָּדָיו. הִגָּה: כֹּט וִיטֵלם לֵב בְּלֹא בִּרְכָה (הִרְא"שׁ כָּלֵל ד' וְרִשְׁב"א ס' קצ"א).

יֵד הַשָּׂכִים קוֹדֵם עֲמוּד הַשַּׁחַר, וְנִטֵּל יָדָיו, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם צָרִיךְ לִיטוֹל יָדָיו פַּעַם אַחֶרֶת, לֵא כְּשִׁאוֹר הַיּוֹם, לֵב לְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה הַשּׁוֹרָה עַל הַיָּדִים. (הִגָּה: וִיטֵלם לֵב בְּלֹא בִּרְכָה).

❖ מִשְׁנֵה בְּרוּרָה ❖

וְיִוָּכַל לְבָרֵךְ עֲנִט"י אַבֵּל סִפֵּק אִם מֵהֵנִי לְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה דְּאוּלֵי בַּעֲיָן לֹא עִירוֹי מְכִיל וְהִאֲרָה"ח וְלִבּוּשֵׁי שֶׁרֶד פִּסְקוֹ דְּבִנְהָר וְכֵן בְּשֵׁלֶג וּבִמִּי מִקּוֹה מֵהֵנִי אֶף לְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה וְאֶפִּילוֹ אִין בְּהֵם אַרְבַּעִים סָאָה וְעִי"ש עוֹד בְּאֲרָה"ח: בִּי. אַבֵּל לֹא וְכו' – ע"כ יִרְאֶה לִיטוֹל פַּעַם שְׁנִית מִן כָּלִי אֶפִּילוֹ אַחֵר הַתְּפִלָּה: בִּי. כָּל הַלַּיְלָה – וְאִם יֵשׁן בְּמִקְצָתָהּ לְכו"ע צָרִיךְ לִיטוֹל יָדָיו בְּבוֹקֵר כְּדִין וְהוּא שִׁישֵׁן שְׁנִית קִבֵּעַ עַל מִיטָתוֹ וּמִשּׁוֹם דִּסְתָם יָדִים עֲסָקְנִיּוֹת הֵן וּבּוֹדָאֵי נִגַּע בְּמִקּוֹם מְטוֹנָף אַבֵּל אִם יֵשׁן שְׁנִית אֲרַעִי לְהִרְא"ש דִּינוֹ בִּזָּה כְּאִלוֹ לֹא יֵשׁן כָּלֵל: בִּי. לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַעֲבִיר – דְּהִינּוֹ לְתַפְּלָה יֵשׁ סִפֵּק אִם הִטְעָם שֶׁל נִט"י שַׁחֲרִית כְּהִרְשֵׁב"א לְעִיל בְּמ"ב סִק"א וְא"כ אֶף עַל גֵּב דְּהִשְׁתָּא לֹא נַעֲשֶׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה לֹא פְּלוֹג רִבְנָן וְצָרִיךְ נִטִּילָהּ אוֹ שְׁמָא עֵיקָר הִטְעָם כְּהִרְא"ש שֶׁם וּבִנְעוּר וְלֹא נִגַּע בְּמִקּוֹם מְטוֹנָף א"צ נִטִּילָהּ. וְלְהַעֲבִיר הַרוּחַ רָעָה יֵשׁ ג"כ סִפֵּק אִם בַּעֲלָמָא הַשִּׁנָּה גּוֹרֵם הַרוּחַ רָעָה וְא"כ אֶפִּילוֹ יֵשׁן בְּיוֹם שׁוֹרָה ר"ר וְצָרִיךְ לִיטוֹל יָדָיו וּנְיָעוֹר בְּלִילָה א"צ לִיטוֹל יָדָיו אוֹ הַלַּיְלָה גּוֹרֵם הַרוּחַ רָעָה וְא"כ יִהְיֶה הַדִּין בְּהִיפּוֹד: כֹּט. וִיטֵלם – ר"ל ג"פ מַחֲמַת סִפֵּק וְכֵן בְּשְׁנֵי הַסְּעִיפִים שֶׁאַחֵר זֶה: לֵב. בְּלֹא בִּרְכָה – יֵשׁ מֵהֶאֱחָרֻנִּים שְׁחוֹלֵקִין עַל הַכְּרַעַת הִרְמ"א בִּזָּה וְסוֹבְרִים דְּצָרִיךְ לְבָרֵךְ וִישׁ שְׁמִסְכִּימִים עֲמוֹ וְכו"ז בְּלֹא עֲשֶׂה צָרְכִּי אַבֵּל אִם עֲשֶׂה צָרְכִּי קוֹדֵם הַתְּפִלָּה הַסְּכֻמָּת אַחֲרֻנִּים דְּבִזָּה צָרִיךְ לִיטוֹל יָדָיו וּלְבָרֵךְ. וְכֵן נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת לְכַתְחִילָה בְּמִי שְׁנִיעוּר כָּל הַלַּיְלָה כְּגוֹן בְּלִיל שְׁבוּעוֹת יַעֲשֶׂה צָרְכִּי אוֹ יִטִּיל מִים וְיִשְׁפֹּשֶׁף שֶׁאֵז לְכו"ע יִתְחַיֵּב לְבָרֵךְ וּיְבָרֵךְ עֲנִט"י וְאִשֶּׁר יִצֵּר: לֵא. כְּשִׁאוֹר הַיּוֹם – כִּי י"א דְּבַעֲמוּד הַשַּׁחַר חוֹזֵר הִרְ"ר לְשִׁרּוֹת פַּעַם שְׁנִית: לֵב. לְהַעֲבִיר וְכו' – הֵכָא לֹא נִקֵּט לְהִתְפַּלֵּל כְּמִשְׁכ"כ סְעִיף י"ג דּוּדָאֵי מִשּׁוֹם תְּפִלָּה אִין צָרִיךְ בִּזָּה עוֹד הַפַּעַם לִיטוֹל יָדִים וְאֶפִּילוֹ אִם חוֹר וְיֵשׁן פַּעַם שְׁנִית קוֹדֵם עֲמוּד הַשַּׁחַר דְּבִזָּה בּוֹדָאֵי צָרִיךְ מִשּׁוֹם רוּחַ רָעָה עוֹד הַפַּעַם לִיטוֹל יָדִים מ"מ אִין יִכּוֹל לְבָרֵךְ עֲנִט"י וְאֶפִּילוֹ אִם הַשִּׁנָּה הִיתָה שְׁנִית קִבֵּעַ דְּאִנּוּ חוֹשְׁשִׁין לְשִׁיטָת הִרְשֵׁב"א דִּס"ל דְּטַעַם הַנִּטִּילָה מִשּׁוֹם דְּבּוֹקֵר נַעֲשֶׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה וּפ"א נַעֲשֶׂה הָאָדָם בְּרִיָּה חֲדָשָׁה וְלֹא שְׁתֵּי פַעֲמִים וּמִשּׁוֹם רוּחַ רָעָה בְּלִבָּד לֹא תִקְנוּ בִּרְכָה: לֵג. בְּלֹא בִּרְכָה – הִנֵּה נִרְאֶה דְּאֶפִּילוֹ אִם בְּפַעַם הָרִאשׁוֹן כִּשְׁנֵטֵל יָדָיו לֹא בִּירֵךְ עֲנִט"י מ"מ לֹא יִבְרַךְ עֵתָה דְּאִיךְ יֵאֱמָר וְצִיּוֹנוֹ עֲנִט"י הֵלֵא כְּבֵר יִצָּא יָדִי חוֹבֵת הַנִּטִּילָה לְתַפְּלָה לְדַעַת הִרְא"שׁ כְּמִבּוֹאֵר בְּב"י וְכו"ג כְּתֹב לְעִיל בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סִק"ד וּמ"מ הַנִּכּוֹן שִׁבְיָא עֲצָמוֹ לִידֵי חַיִּיב בִּרְכָה

אחרי הטיפול עם התוסף

הערות רצופות, ללא רווחים מיותרים בין הטקסט העליון להערות

טו ישן ביום, **זי** יש להסתפק אם צריך לערות מים עליהם **ג"פ**, (ויטלם בלא ברכה).

טז דוד היה נזהר שלא לישן **לח** שיתין נשמינ, (פי' ששים נשימות), כדי שלא יטעום טעם מיתה. הגה: ובגמרא, פרק הישן, משמע **לז** דדוקא ביום היה נזהר. (דברי עצמו, ועיין בב"י).

יז יש נוהגין לרחוץ פיהם שחרית, **לז** מפני הרירים שבתוך הפה. **יח** אלו דברים **לח** צריכין נטילה **טל** במים: הקם מהמטה; **מ** והיוצא מבית הכסא ומבית המרחץ; והנוטל צפרניו; והחולץ **מא** מנעליו; והנוגע ברגליו; והחופף ראשו. וי"א אף ההולך **מב** בין המתים; ומי שנגע **מז**

❖ ————— ❖ משנה ברורה ❖ ————— ❖

דהיינו שיעשה צרכיו קודם התפלה ויתחייב לברך ענט"י וכן"ל בסק"ד בשם הח"א: **לז**. יש להסתפק – אי לילה גורם לרוח הטומאה או שינה גורם ודוקא הישן שיתין נשמי אבל פחות מזה אין רי"ר שורה ואפי' בלילה: **לח**. שיתין נשמי – ר"ל רצופין אלא היה מתנמנם כמה פעמים פחות משיתין נשמי עד חצות לילה ומחצות ואילך היה מתגבר כארי: **לז**. דדוקא ביום – השיגו עליו האחרונים דלא נמצא שם כן בגמרא רק על האמוראים אבל דוד בעצמו גם בלילה היה נזהר ונ"מ כ"ז לדין שבעל נפש יחמיר עכ"פ ביום. ואין שבת בכלל זה. ועיין לקמן בסימן רל"א ס"א דאם א"א לו ללמוד בלא שינת הצהרים מותר לישן מעט אבל לא יאריך בה עיין שם ועיי"ש עוד שגם זה לא תהיה כונתו להנאת עצמו רק לעבודתו יתברך. ועיין במחצית השקל שכתב דענין השינה ביום תלוי לפי מה שהוא אדם וכפי הצורך לעבודתו ית': **לז**. מפני הרירים – כי צריך להזכיר את השם הגדול בקדושה ובטהרה [ב"י] ואם הוא איסטגניס ואינו רוצה להכניס המים לפיו מפני שאינם זכים וצחים אין מעכב מלבד [לבוש]: **לח**. צריכים נטילה – להסיר רוח רעה השורה עי"ז ע"כ ימחר ליטול תיכף. והנטיילה תהיה עד הפרק ועכ"פ עד סוף קשרי אצבעותיו אבל אם ליכלך ידו בטיט וברפש דאין בו משום רוח רעה א"צ רק לקנח מקום המלוכלך בלבד ודי. ולענין תפלה יבואר לקמן בסימן צ"ב עי"ש בבה"ל: **טל**. במים – אף דלתפלה וכ"ש לתורה די אחר כל אלו בנקיון בעלמא וכדלקמן בסעיף כ"ב דמיירי בקם מן המטה וכ"ש באינד מ"מ להסתלק רוח רעה צריך דוקא מים ועיין לקמן בס"ק מ"א. וא"צ ג' פעמים כ"א בקם מן המטה ויש מחמירין בהולך בין המתים ומשמש מיטתו דבעינן ג"כ ג"פ. ובספר היכל הקודש מחמיר ביוצא מבהכ"ס ג"פ ובמ"א סימן ז' סתר דבריו: **מ**. והיוצא מבהכ"ס – אפילו לא עשה צרכיו וכן מבית המרחץ אפילו לא רחץ שם ומשום רי"ר ששורה באלו המקומות: **מא**. מנעליו – משום שנוגע בידי בעת החליצה אבל בלא נגע בהם א"צ נטילה והחולץ מנעליו ונוגע ברגליו וחופף ראשו אינו משום רוח רעה רק משום נקיות ע"כ א"צ למחר ליטול ידיו תיכף משא"כ באינד דמשום רי"ר וכן"ל בס"ק ל"ח: **מב**. בין המתים – בבית הקברות וכתב מהרי"ל סי' כ"ג שיש ליטול קודם שיתפלל על הקברות ורוחצין שנית בשובו לחצר

אחרי הטיפול עם התוסף

הערות רצופות, ללא רווחים מיותרים בין הטקסט העליון להערות

במת; ומי שמפליא מ'ד כליו; והמשמש מטתו; והנוגע מ'ה בכנה; והנוגע בגופו מ'ו בידו. ומי שעשה אחת מכל אלו ולא נטל, אם תלמיד חכם הוא, תלמודו משתכח; ואם אינו תלמיד חכם, מ'ו יוצא מדעתו. י'ה המקיז מ'ה דם מהכתפים, ולא נטל ידי, מפחד ז' ימים. המגלח, ולא נטל ידי, מפחד ג' ימים. הנוטל צפרניו, ולא נטל ידי, מפחד יום אחד ואינו יודע ממה מפחד.

כ הרוחץ פניו ולא נגבם יפה, פניו מתבקעות או עולה בהן שחין, ורפואתו לרחוץ הרבה במי סילקא.

כא צריך ליזהר מ'ט בתפלה או באכילה (ועיין לקמן ז' סי' צ"ב סעי' ו' נא וסי' קס"ד), שלא ליגע בשוק וירך ובמקומות המכוסים באדם, לפי שיש שם נב מלמולי זיעה (מלמולי זיעה, פירוש: זוהמא, כעין שעורים קטנים). וכן שלא לחכך בראשו. אבל מקומות המגולים בראשו נ' ובפניו, ובמקום המגולה נ' שבזרועותיו, אין להקפיד.

כב נ' אם אין לו מים, י' יקנח ידיו בצרור או י' בעפר או בכל מידי

❖ ————— ❖ משינה ברורה ————— ❖

בה"ק שרוחות רעות מלוין החוזרין. ויש נוהגין אז לרחוץ גם הפנים: מ'ג. במת – ואפילו מי שנכנס אצל מת אחד או שהלך ללוותו נוהגין בנטילה. ונהגו להקפיד אם יכנס אדם לבית אחר קודם שירחץ ומנהג אבותינו תורה היא [רמ"א יו"ד שע"ו]: מ'ד. כליו – אפילו לא נגע בכנה שלא מצא: מ'ה. בכנה – ובפרעוש אפשר דדי בנקיון בעלמא: מ'ו. בידו – במקומות המטונפות שיש בהם מלמולי זיעה: מ'ז. יוצא מדעתו – עיין בא"ר דר"ל דנתלבש בו רוח שטות ועי"ז יוכל לבוא אח"כ לעבירה וכמאמרם דאין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות: מ'ח. דם מהכתפים – ואפשר עלוקה [שקורין פייווקע"ס] או ביינקע"ס ג"כ צריך ליטול וטוב להחמיר: מ'ט. בתפילה – וה"ה בשעה שהוא עוסק בתורה [בסימן צ"ב ס"ז בהג"ה]: נ. סי' צ"ב ס"ו – דנתבאר שם שאם עומד בתפלה וזכר שנגע במקום מטונף די בנקיון עפר או שמחכך ידי בכותל דמה יעשה באמצע תפלה. ומיהו אם עומד עדיין בק"ש או בפסוקי דזמרה צריך לילך וליטול ידי: נא. וסי' קס"ד – דשם נתבאר שאם עבר ונגע בתוך הסעודה צריך ליטול ידי שנית כדין אך לענין ברכת ענט"ל הסכמת רוב האחרונים שלא לחזור ולברך ע"ש במ"ב: נב. מלמולי זיעה – עיין ביו"ד סי' קי"ו דצריך ליזהר מזיעה דכל זיעה סם המות חוץ מזיעת הפנים וסימן לדבר ביזעת אפיך תאכל לחם: נג. ובפניו – וכן בצוארו עד החזה [ב"י] וכתב במחצית השקל דזה תלוי לפי מנהג המקומות אם הדרך להיות מגולה שם: נד. שבזרועותיו – עד הפרק הנקרא (אייל"ץ בויג"ן). וכן אם הולך יחף ברגליו אפשר דהוי בכלל המקומות המגולין [פמ"ג בסי' צ"ב]: נה. אם אין וכו' – ואם יש לו

אחרי הטיפול עם התוסף

הערות רצופות, ללא רווחים מיותרים בין הטקסט העליון להערות

דמנקי, ויברך: על נ"ה נקיות ידים, ויועיל לתפלה, אבל לא להעביר רוח רעה שעליהן.

כג לא תיקנו נטילת ידים, אלא לק"ש ולתפלה, אבל ברכות דשחרית יכול לברך נ"ה קודם נטילה, אא"כ הוא ישן על מטתו ^פ ערום, שאז אסור להזכיר את השם עד ס"א שינקה אותם.

❖ ————— ❖ **מישנה ברורה** ————— ❖

מים צריך ליטול אפילו לתפלת מנחה וערבית אפילו אם אינו יודע להן שום לכלוך. והנטילה יהיה בלא ברכה כי לא תקנו ברכה כ"א בשחרית וכדאיתא בסימן ז' ס"א. ואם אין לו מים י"א דדינו כהכא דינקה בכל מידי דמנקי פן מודבק בהם איזה דבר מאוס או זוהמא ועיין לקמן בסי' צ"ב וברל"ג במשנה ברורה: **נז**. יקנח ידיו – ואפילו היו מלוכלכים בודאי כגון שעשה צרכיו וקנח ג"כ מהני ועיין לקמן בסי' צ"ב כמה צריך לחזור אחר מים: **נז**. בעפר – או שישפשף בטלית יבש. ודע דנקיון כיון שהוא עומד במקום מים צריך לנקות כל היד בין גבו ובין תוכו עד הפרק ובדיעבד די עד סוף קשרי אצבעותיו אבל לא כמו שנוהגין איזה אנשים שמנקין רק ראשי אצבעותיהן: **נח**. נקיות ידים – י"א דגם בזה מברכין ענט"י ומ"מ כל האחרונים לא יזו מפסק השו"ע: **נח**. קודם נטילה – דסתם ידים דהיינו שאינו יודע אם הם מלוכלכים אינן פסולות לברכה וכ"ש לד"ת דהרי מברכין על הפירות וא"צ נט"י: **ס**. ערום – שאז מסתמא ידיו מטונפות בנגיעת בית הסתרים. ומלבושים שלנו שבית הצואר פתוח אפילו אם ישן במלבושים מסתמא ידיו מטונפות כי דרכו לחכך בגופו במקום זיעה. ודוקא אם ישן שינת קבע אבל בשינת עראי אין חזקתו שנגע ודינן כסתם ידים דכשרים לת"ת ולברכה רק לתפלה: **סא**. שינקה אותם – בצרורות ובכל מידי דמנקי. וה"ה לתורה אסור בלא נקיון. ועיין בפמ"ג שכתב דאפילו אם יש לו מים מ"מ די לברכות ולתורה בנקיון בעלמא וכן משמע בבאורי הגר"א ורק משום כדי להעביר רוח רעה בעינן מים ובשע"ת בשם הזוהר כתב דלא יברך בלי נט"י וראוי להחמיר ביש לו מים. ועיין לקמן בסימן ס"ב סק"ח במשנה ברורה: